

Nigora Atxambekovna Nurmatova
*Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatlik texnikumi direktori*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatlik texnikumi o'quvchilari uchun mo'ljallangan. Kasbiy pedagogika shaxsda kasbga doir bilim, ko'nikma, malakalarni shuningdek, ulardagi mavjud tushuncha, tasavvurlarini boyitishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada kasbiy pedagogika fanining o'rganuvchining tadqiqot metodlari va kasb pedagogikasining mazmuni, usullari, innovatsion va zamonaviy ta'lim usullari va shunga doir ilmiy nazariy ma'lumotlar keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *didaktik vazifa, an'anaviy dars, interaktiv metodlar, davra suhbat, munozarali masalalar.*

Bugungi kunda o'qitishning noan'anaviy zamonaviy metodlari ta'lim jarayonida keng qo'llanilmoqda. O'qitishning noan'anaviy zamonaviy metodlarini qo'llash o'qitish jarayonida yuqori samaradorlikka erishishga olib keladi. Ta'lim metodlarini tanlashda har bir darsning didaktik vazifasidan kelib chiqib tanlash maqsadga muvofiq sanaladi. An'anaviy dars shaklini saqlab qolgan holda, unga turli-tumantalabalar faoliyatini faollashtiradigan metodlar bilan boyitish talabalarning o'zlashtirish darajasining ko'tarilishiga olib keladi. Buning uchun dars jarayoni oqilona tashkil qilinishi, ustoz murabbiylar tomonidan talabalarning qiziqishini orttirib, ularning ta'lim jarayonida faolligi muttasil rag'batlantirilib turilishi, o'quv materialini kichik-kichik bo'laklarga bo'lib, ularning mazmunini ochishda aqliy hujum, kichik guruhlarda ishlash, bahs-munozara, muammoli vaziyat, yo'naltiruvchi matn, loyiha, rolli o'yinlar kabi metodlarni qo'llash va talabalarni amaliy mashqlarni mustaqil bajarishga undash talab etiladi. Bu metodlar noan'anaviy interfaol yoki interaktiv metodlar deb ham ataladi. Noan'anaviy interfaol metodlar deganda talabalarni faollashtiruvchi va mustaqil fikrlashga undovchi, ta'lim jarayonining markazidatalabalar bo'lgan metodlar tushuniladi. Bu metodlar qo'llanilganda O'qituvchi talabalarni faol ishtirok etishga chorlaydi. talabalar butun jarayon davomida ishtirok etadi. Talabalar markazda bo'lgan yondoshuvning foydali jihatlari quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- ta'lim samarasi yuqoriroq bo'lgan o'qish-o'rganish;
- talabalarning yuqori darajada rag'batlantirilishi;
- ilgari orttirilgan bilimning ham e'tiborga olinishi;
- o'qish shiddatini talabalarning ehtiyojiga muvofiqlashtirilishi;
- talabalarning tashabbuskorligi va mas'uliyatining qo'llab-quvvatlanishi;
- amalda bajarish orqali o'rganilishi;
- ikki taraflama fikr-mulohazalarga sharoit yaratilishi.

“Kichik guruhlarda ishlash” metodi – talabalar ni faollashtirish maqsadida ularni kichik guruhlariga ajratgan holda o‘quv materialini o‘rganish yoki berilgan topshiriqni bajarishga qaratilgan darsdagi ijodiy ish. Ushbu metod qo‘llanilganda tibbiy talabalar kichik guruhlarda ishlab, darsda faol ishtirok etish huquqiga, boshlovchi rolda bo‘lishga, bir-biridan o‘rganishga va turli nuqtai- nazarlarni qadrlash imkoniga ega bo‘ladi. “Kichik guruhlarda ishlash” metodi qo‘llanilganda O‘qituvchi boshqa interfaol metodlarga qaraganda vaqtni tejash imkoniyatiga ega bo‘ladi. Chunki O‘qituvchi bir vaqtning o‘zida barcha talabalarni mavzuga jalb eta oladi va baholay oladi.

“Kichik guruhlarda ishlash” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Faoliyat yo‘nalishi aniqlanadi. Mavzu bo‘yicha bir-biriga bog‘liq bo‘lgan masalalar belgilanadi.
2. Kichik guruhlar belgilanadi. talabalar guruhlariga 3-6 kishidan bo‘linishlari mumkin.
3. Kichik guruhlar topshiriqni bajarishga kirishadilar.
4. O‘qituvchi tomonidan aniq ko‘rsatmalar beriladi va yo‘naltirib turiladi.
5. Kichik guruhlar taqdimot qiladilar.
6. Bajarilgan topshiriqlar muhokama va tahlil qilinadi.
7. Kichik guruhlar baholanadi.

“Kichik guruhlarda ishlash” metodining afzalligi:

- o‘qitish mazmunining yaxshi o‘zlashtirishga olib keladi;
- muloqotga kirishish ko‘nikmasining takomillashishiga olib keladi;
- vaqtni tejash imkoniyati mavjud;
- barcha talabalar jalb etiladi;
- o‘z-o‘zini va guruhlararo baholash imkoniyati mavjud bo‘ladi.

“Kichik guruhlarda ishlash” metodining kamchiliklari: ba‘zi kichik guruhlarda kuchsiz talabalar bo‘lganligi sababli kuchli talabalarning ham past baho olish ehtimoli bor; barcha talabalarni nazorat qilish imkoniyati past bo‘ladi; guruhlararo o‘zaro salbiy raqobatlar paydo bo‘lib qolishi mumkin; guruh ichida o‘zaro nizo paydo bo‘lishi mumkin.

“Davra suhbat” metodi – aylana stol atrofida berilgan muammo yoki savollar yuzasidan talabalar tomonidan o‘z fikr-mulohazalarini bildirish orqali olib boriladigan o‘qitish metodidir. “Davra suhbat” metodi qo‘llanilganda stol-stullarni doira shaklida joylashtirish kerak. Bu har bir talabalarning bir-biri bilan “ko‘z aloqasi”ni o‘rnatib turishiga yordam beradi. Davra suhbatining og‘zaki va yozma shakllari mavjuddir. Og‘zaki davra suhbatida Ustoz murabbiylar mavzuni boshlab beradi vatalabalar dan ushbu savol bo‘yicha o‘z fikr-mulohazalarini bildirishlarini so‘raydi va aylana bo‘ylab har birtalabalar o‘z fikr-mulohazalarini og‘zaki bayon etadilar. So‘zlayotgan talabalarni barcha diqqat bilan tinglaydi, agar muhokama qilish lozim bo‘lsa, barcha fikr-mulohazalar tinglanib bo‘lingandan so‘ng muhokama qilinadi. Bu esa talabalarning mustaqil fikrlashiga va nutq madaniyatining rivojlanishiga yordam beradi.

Davra stoli tuzilmasi - yozma davra suhbatida ham stol-stullar aylana shaklida joylashtirilib, har birtalabalarga konvert qog‘ozi beriladi. Har birtalabalar konvert ustiga

ma'lum bir mavzu bo'yicha o'z savolini beradi va "Javob varaqasi"ning biriga o'z javobini yozib, konvert ichiga solib qo'yadi. Shundan so'ng konvertni soat yo'nalishi bo'yicha yonidagitalabalarga uzatadi. Konvertni olgantalabalar o'z javobini "Javoblar varaqasi"ning biriga yozib, konvert ichiga solib qo'yadi va yonidagitalabalarga uzatadi. Barcha konvertlar aylana bo'ylab harakatlanadi. Yakuniy qismda barcha konvertlar yig'ib olinib, tahlil qilinadi.

"Davra suhbatii" metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Mashg'ulot mavzusi e'lon qilinadi.

2. O'qituvchi talabalarni mashg'ulotni o'tkazish tartibi bilan tanishtiradi.

3. Har birtalabalarga bittadan konvert va javoblar yozish uchun guruhda nechatalabalar bo'lsa, shunchadan "Javoblar varaqalari"ni tarqatilib, har bir javobni yozish uchun ajratilgan vaqt belgilab qo'yiladi. talabalar konvertga va "Javoblar varaqalari"ga o'z ismi-sharifini yozadi.

4. Tibbiy talabalar konvert ustiga mavzu bo'yicha o'z savolini yozadi va "Javoblar varaqasi"ga o'z javobini yozib, konvert ichiga solib qo'yadi.

5. Konvertga savol yozgantalabalar konvertni soat yo'nalishi bo'yicha yonidagitalabalarga uzatadi.

6. Konvertni olgan tibbiy talabalar konvert ustidagi savolga "Javoblar varaqalari"dan biriga javob yozadi va konvert ichiga solib qo'yadi hamda yonidagitalabalarga uzatadi.

7. Konvert davra stoli bo'ylab aylanib, yana savol yozgan talabalarning o'ziga qaytib keladi. Savol yozgantalabalar konvertdagi "Javoblar varaqalari"ni baholaydi.

8. Barcha konvertlar yig'ib olinadi va tahlil qilinadi.

Ushbu metod orqali talabalar berilgan mavzu bo'yicha o'zlarining bilimlarini qisqa va aniq ifoda eta oladilar. Bundan tashqari ushbu metod orqali talabalarni muayyan mavzu bo'yicha baholash imkoniyati yaratiladi. Bunda talabalar o'zlari bergan savollariga guruhdagi boshqatalabalar bergan javoblarini baholashlari va ustoz murabbiylar ham talabalarni ob'ektiv baholashi mumkin.

"FSMU" – (fikir, sabab, misol, umumlashtirish) metodi munozarali masalalarni hal etish hamda o'quv jarayonining bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu metod talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash, o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatiga o'rgatadi. Bu metod yangi mavzuni chuqur o'rganishdan avval talabalarning fikrlash faoliyatini jadallashtirish hamda kengaytirish uchun xizmat qilishi mumkin. Shuningdek, o'tilgan mavzuni mustahkamlash, o'zlashtirish, umumlashtirish, talabalarni shu mavzu bo'yicha tasavvurlarini yozma shaklda, dalil va isbotlar bilan ifodalashga undaydi.

Texnologiyaning maqsadi: Mazkur texnologiya talabalardagi umumiy fikrlardan xususiy xulosalar chiqarish, taqqoslash, qiyoslash orqali axborotni o'zlashtirish, xulosalash, shuningdek, mustaqil ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Mazkur texnologiyadan ma'ruza mashg'ulotlarida, mustahkamlashda, o'tilgan

mavzuni so‘rashda, uyga vazifa berishda hamda amaliy mashg‘ulot natijalarini tahlil etishda foydalanish tavsiya etiladi.

Texnologiyani amalga oshirish tartibi:

- talabalarga mavzuga oid bo‘lgan yakuniy xulosa yoki g‘oya taklif etiladi;
- har bir ishtirokchiga FSMU texnologiyasining bosqichlari yozilgan qog‘ozlarni tarqatiladi;
- talabalarning munosabatlari individual yoki guruhiiy tartibda taqdimot qilinadi.

FSMU tahlili talabalarda kasbiy-nazariy bilimlarni amaliy mashqlar va mavjud tajribalar asosida tezroq va muvaffaqiyatli o‘zlashtirilishiga asos bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Niyozov G., Axmedova M. E. Pedagogika tarixidan seminar mashg‘ulotlari. – T.: Noshir, 2011.
2. Axmedova M.E. Pedagogika nazariyasi va tarixi (O‘quv qo‘llanma) – T.: Tafakkur bo‘stoni, 2011.
3. M.X.Toxtaxodjaevaning umumiy tahriri ostida. Pedagogika darslik. T.: O‘zbekiston faylasuflari Milliy jamiyati, 2010.
4. Hoshimov K., Nishonova S. Pedagogika tarixi. Darslik. – “A.Navoiy nomidagi O‘zbekiston Milliy kutubxonasi 2001.